

TS. NGUYỄN THỊ HOÀI THƯƠNG

**ÁP DỤNG ÁN LỆ
TRONG GIẢI QUYẾT TRANH CHẤP
KINH DOANH, THƯƠNG MẠI**

(Sách chuyên khảo)

NHÀ XUẤT BẢN CÔNG AN NHÂN DÂN

TS. NGUYỄN THỊ HOÀI THƯƠNG

**ÁP DỤNG ÁN LỆ
TRONG GIẢI QUYẾT TRANH CHẤP
KINH DOANH, THƯƠNG MẠI**

(Sách chuyên khảo)

NHÀ XUẤT BẢN CÔNG AN NHÂN DÂN

4223-2025/CXBIPH/5-68/CAND

MỤC LỤC

	<i>Trang</i>
MỞ ĐẦU	7
Chương 1	
NHỮNG VẤN ĐỀ LÝ LUẬN CƠ BẢN VỀ ÁP DỤNG ÁN LỆ ĐỂ GIẢI QUYẾT TRANH CHẤP TRONG KINH DOANH, THƯƠNG MẠI	
1.1. Những vấn đề lý luận cơ bản về án lệ	11
1.1.1. Khái niệm, đặc điểm của án lệ	11
1.1.2. Phân biệt khái niệm án lệ với một số khái niệm dễ gây nhầm lẫn	18
1.1.3. Ưu điểm, nhược điểm của án lệ	21
1.1.4. Điều kiện bản án, quyết định trở thành án lệ	27
1.2. Tranh chấp kinh doanh, thương mại và vấn đề áp dụng án lệ giải quyết tranh chấp trong kinh doanh, thương mại	31
1.2.1. Khái niệm, đặc điểm và phân loại tranh chấp kinh doanh, thương mại	31
1.2.2. Khái niệm và đặc điểm của giải quyết tranh chấp trong kinh doanh, thương mại	37
1.2.3. Nhu cầu khách quan của việc áp dụng án lệ để giải quyết tranh chấp trong kinh doanh, thương mại	40
1.2.4. Nguyên tắc, điều kiện, thủ tục áp dụng án lệ trong giải quyết tranh chấp kinh doanh, thương mại	44

Chương 2
THỰC TRẠNG ÁP DỤNG ÁN LỆ ĐỂ GIẢI QUYẾT
CÁC TRANH CHẤP TRONG KINH DOANH, THƯƠNG MẠI
Ở VIỆT NAM

2.1. Thực trạng pháp luật áp dụng án lệ giải quyết tranh chấp trong kinh doanh, thương mại ở Việt Nam	62
2.1.1. Vị trí của án lệ trong hệ thống pháp luật Việt Nam	62
2.1.2. Nguyên tắc, thẩm quyền áp dụng án lệ để giải quyết các tranh chấp trong kinh doanh, thương mại ở Việt Nam	71
2.1.3. Điều kiện, thủ tục áp dụng án lệ để giải quyết các tranh chấp trong kinh doanh, thương mại ở Việt Nam	76
2.2. Thực tiễn áp dụng án lệ giải quyết tranh chấp trong kinh doanh, thương mại ở Việt Nam	80
2.2.1. Thực tiễn áp dụng án lệ để giải quyết tranh chấp trong kinh doanh, thương mại tại Tòa án nhân dân ở Việt Nam	80
2.2.2. Thực tiễn áp dụng án lệ để giải quyết các tranh chấp trong kinh doanh, thương mại tại Trọng tài thương mại	99
2.3. Kết quả đạt được và bất cập trong áp dụng án lệ để giải quyết các tranh chấp kinh doanh, thương mại ở Việt Nam	115
2.3.1. Kết quả đạt được	115
2.3.2. Những tồn tại, hạn chế	121

Chương 3
QUAN ĐIỂM VÀ CÁC GIẢI PHÁP ĐẢM BẢO HIỆU QUẢ
ÁP DỤNG ÁN LỆ GIẢI QUYẾT TRANH CHẤP
TRONG KINH DOANH, THƯƠNG MẠI Ở VIỆT NAM

3.1. Quan điểm đảm bảo áp dụng án lệ để giải quyết các tranh chấp trong kinh doanh, thương mại ở Việt Nam	139
3.1.1. Áp dụng án lệ đảm bảo tính thống nhất của pháp luật	139
3.1.2. Áp dụng án lệ hướng đến hoàn thiện hệ thống pháp luật	143
3.1.3. Áp dụng án lệ đáp ứng tính phong phú đa dạng và nhất quán trong việc giải quyết tranh chấp kinh doanh, thương mại	145
3.1.4. Áp dụng án lệ phải đảm bảo sự tôn trọng, bảo vệ quyền, lợi ích chính đáng của các cá nhân, tổ chức, quốc gia	145
3.2. Giải pháp đảm bảo hiệu quả áp dụng án lệ giải quyết tranh chấp trong kinh doanh, thương mại ở Việt Nam	146
3.2.1. Nhóm giải pháp hoàn thiện về pháp luật	146
3.2.2. Nhóm giải pháp đảm bảo việc thực thi có hiệu quả các quy định pháp luật về áp dụng án lệ	155
KẾT LUẬN	174
PHỤ LỤC	177
DANH MỤC TÀI LIỆU THAM KHẢO	196

DANH MỤC CÁC CHỮ VIẾT TẮT

Từ viết tắt	Nghĩa đầy đủ
CISG	Công ước Liên hiệp quốc về Hợp đồng mua bán hàng hóa quốc tế
KDTM	Kinh doanh, thương mại
ICC	Phòng thương mại quốc tế Paris
Nxb	Nhà xuất bản
TAND	Tòa án nhân dân
TTTM	Trọng tài thương mại
VIAC	Trung tâm Trọng tài quốc tế Việt Nam
XHCN	Xã hội chủ nghĩa

MỞ ĐẦU

Án lệ là một nguồn luật thông dụng được áp dụng phổ biến trên thế giới đặc biệt là những nước theo hệ thống Thông luật. Trong suốt thế kỷ XX cho đến nay, án lệ đã ngày càng được khẳng định và đề cao trong hệ thống pháp luật trên thế giới nhờ tính hiệu quả và cơ động của nó. Việc áp dụng án lệ giúp tạo ra được sự bình đẳng về mặt pháp luật; giảm bớt chi phí về công sức, thời gian cũng như tiền của, mang lại hiệu quả cao trong quá trình xét xử. Các quốc gia theo truyền thống Dân luật hay các nước XHCN hiện hay đã và đang có sự tiếp nhận mạnh mẽ về nguồn luật án lệ. Mục đích của việc chú trọng xây dựng và áp dụng án lệ là nhằm bổ khuyết cho nguồn luật thành văn, đảm bảo sự kịp thời trong quá trình giải quyết các tranh chấp đang ngày càng phát sinh phức tạp trong điều kiện phát triển của nền kinh tế - xã hội.

Ở Việt Nam trước đây, do nhiều nguyên nhân chủ quan và khách quan, trong một vài giai đoạn lịch sử, chúng ta không thừa nhận án lệ là một loại nguồn của pháp luật. Hiện nay, cùng với quá trình hội nhập quốc tế, để góp phần hoàn thiện hệ thống pháp luật, đảm bảo tính toàn diện, tính đồng bộ, tính phù hợp, tính khả thi và đặc biệt là xuất phát từ nhu cầu thực tiễn, bên cạnh văn bản quy phạm pháp luật với vai trò là nguồn luật chủ yếu thì án lệ được coi là nguồn bổ trợ. Đặc biệt, trong bối cảnh của nền kinh tế thị trường, các tranh chấp trong KDTM ngày càng nhiều, đa dạng và phức tạp. Khi giải quyết các tranh chấp trong KDTM tại

TTTM hoặc Tòa án, cơ quan giải quyết tranh chấp sẽ căn cứ vào các quy định của pháp luật để đưa ra phán quyết. Tuy nhiên, trên thực tế ở Việt Nam hiện nay, có nhiều vụ tranh chấp rất phức tạp, có nhiều vấn đề mới phát sinh mà pháp luật chưa thể điều chỉnh kịp thời hoặc có quy định nhưng quy định chưa giải thích pháp luật rõ ràng, không có văn bản quy phạm pháp luật hướng dẫn chi tiết hoặc có quy định khác nhau giữa các văn bản quy phạm pháp luật về nội dung. Trong những trường hợp này, các cơ quan giải quyết tranh chấp có thể áp dụng tập quán, tương tự pháp luật hoặc có thể áp dụng án lệ, lệ công bằng để giải quyết các tranh chấp được nhanh chóng và hiệu quả.

Trong xu thế hội nhập kinh tế quốc tế, khi mà các tranh chấp trong KDTM ngày càng nhiều đòi hỏi pháp luật phải không ngừng thay đổi để kịp thời điều chỉnh các tranh chấp đó. Điều đó đương nhiên không hoàn toàn dễ dàng, trong trường hợp này, án lệ với tính chất là một nguồn luật linh động, rất thích hợp để giải quyết các tranh chấp này, bởi lẽ án lệ được xây dựng hay nói cách khác là được rút ra từ việc giải quyết các tranh chấp cụ thể nên chắc chắn sẽ bắt kịp được với sự thay đổi của các tranh chấp trong KDTM hơn so với pháp luật thành văn. Chính vì thế đặt ra một yêu cầu cấp bách là cần phải làm sao để áp dụng triệt để, áp dụng một cách có hiệu quả nguồn án lệ, một loại nguồn luật có ý nghĩa rất quan trọng song trên thực tế ở Việt Nam vẫn chưa thực sự được khai thác một cách có hiệu quả.

Thêm vào đó, cùng với quá trình hoàn thiện hệ thống tổ chức quyền lực của nhà nước, hệ thống chính trị theo đó là sự phát triển

kinh tế xã hội. Trên cơ sở đó, tạo ra tính nhất quán của chính sách pháp luật, vai trò giải thích áp dụng pháp luật của hệ thống tư pháp trong đó có Tòa án. Rõ ràng, việc áp dụng án lệ để giải quyết các tranh chấp trong KDTM ở Việt Nam hiện nay là hoạt động có cơ sở pháp lý, cơ sở thực tiễn, có tính khả thi và là nhu cầu khách quan hết sức cần thiết. Đặc biệt là trong điều kiện hiện nay, chúng ta còn phải tiếp tục xây dựng và hoàn thiện hơn nữa hệ thống pháp luật. Mặt khác, việc áp dụng án lệ để giải quyết các tranh chấp trong KDTM cũng phù hợp với yêu cầu của hội nhập quốc tế, làm cho hệ thống pháp luật thực sự có tính mở và tính năng động.

Việc thừa nhận vai trò của án lệ và coi án lệ như một loại nguồn của pháp luật ở Việt Nam hiện nay được thể hiện rõ trong các văn kiện của Đảng và văn bản quy phạm pháp luật của Nhà nước. Trong Nghị quyết số 49/NQ-TW ngày 02/6/2005 của Bộ Chính trị về Chiến lược cải cách tư pháp đã xác định: "Tòa án nhân dân tối cao có nhiệm vụ tổng kết kinh nghiệm xét xử, hướng dẫn áp dụng thống nhất pháp luật, phát triển án lệ và xét xử giám đốc thẩm, tái thẩm". Quy định về nhiệm vụ của Hội đồng Thẩm phán Tòa án nhân dân tối cao, tại Điểm b khoản 2 Điều 30 Luật Tổ chức TAND năm 2024 (sửa đổi, bổ sung năm 2025) ghi rõ: "Tòa án nhân dân tối cao bảo đảm áp dụng thống nhất pháp luật trong xét xử thông qua hoạt động phát triển án lệ". Đặc biệt, Nghị quyết số 04/2019/NQ-HĐTP ngày 18/6/2019 và Nghị quyết số 02/2025/NQ-HĐTP ngày 27/6/2025 của Hội đồng Thẩm phán TAND tối cao đã quy định rất cụ thể về quy trình lựa chọn, công bố và áp dụng án lệ tại Việt Nam.

Như vậy, Việt Nam hiện nay đã chính thức thừa nhận án lệ là nguồn luật chính thống trong hệ thống pháp luật và vẫn đang không ngừng tích cực tìm cách khai thác loại nguồn này bằng cách xây dựng một khung pháp lý hoàn chỉnh cho việc xây dựng và áp dụng án lệ. Sự tham gia điều chỉnh các quan hệ pháp luật nói chung và các tranh chấp trong KDTM nói riêng làm cho hệ thống pháp luật trở nên hoàn thiện hơn. Tuy nhiên, cho đến nay lại chưa có một cơ chế đồng bộ, khoa học chặt chẽ để các quy định pháp luật về áp dụng án lệ được đảm bảo thực thi hiệu quả trên thực tiễn, tạo sự thuận lợi cho Tòa án và TTTM giải quyết nhanh chóng và hiệu quả các tranh chấp trong KDTM ngày càng có xu hướng gia tăng trong thời kỳ hội nhập kinh tế quốc tế.

Cuốn sách chuyên khảo “Áp dụng Án lệ trong giải quyết các tranh chấp trong kinh doanh, thương mại” được xuất bản nhằm áp dụng án lệ một cách hiệu quả nhất trong quá trình giải quyết các tranh chấp trong KDTM tại Việt Nam.

Ngoài phần mở đầu, kết luận, danh mục tài liệu tham khảo và phụ lục, nội dung cuốn sách được kết cấu làm 3 chương:

Chương 1. Những vấn đề lý luận cơ bản về áp dụng án lệ trong giải quyết tranh chấp kinh doanh, thương mại

Chương 2. Thực trạng áp dụng án lệ để giải quyết các tranh chấp trong kinh doanh, thương mại ở Việt Nam

Chương 3. Quan điểm và các giải pháp đảm bảo hiệu quả áp dụng án lệ giải quyết các tranh chấp trong kinh doanh, thương mại ở Việt Nam.